

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 51035.2024
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова
доктору філологічних наук, професору,
Кондратенко Наталі Василівні

Відгук

Офіційного опонента **Приходько Ганни Іллівни**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету, про дисертацію **Маргарити Валеріївни Косовець «Лінгвопрагматична характеристика персонажа-сищика в англomовному художньому дискурсі»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.
(Одеса, 2024)

1. Актуальність дисертаційного дослідження. У сучасному парадигмальному лінгвістичному просторі особливої уваги заслуговують дві ключові парадигми – прагматична (комунікативна), що послуговується мовою як знаряддям впливу, та когнітивна, у фокусі уваги якої постають ментальні процеси як підґрунтя для функціонування мови в комунікації.

У дисертації М. В. Косовець увагу зосереджено на комунікативно-когнітивній домінанті особистості персонажа-сищика в англomовному художньому дискурсі, що реалізується у руслі антропоцентричного підходу.

Багатогранність, значущість та топікальність зазначеної парадигми, без сумніву, відкриває можливості вивчення особливостей механізму адресантно-адресатної взаємодії комунікантів, властивостей самопрезентації сищика та презентації інших персонажів детективу (Детектив, Вбивця, Помічник Детектива, Свідок, Жертва), що визначає **актуальність** наукової розвідки через відстеження шляху мовця від етапу ментального планування мовленнєвої діяльності до її реалізації у процесі комунікації з двох позицій – адресанта та адресата. Актуальність розвідки безпосередньо пов'язана з потребою розбудови теорії мовної особистості з урахуванням комунікативних стратегій і тактик

художнього детективного дискурсу з орієнтацією на конкретний тип персонажа.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Об'єктом дослідження обрано художнє персонажне мовлення – бесіди поліцейського детектива та детектива-аматора зі свідками та підозрілими, а *предметом* – вербалізація стратегічного плану мовлення поліцейського детектива та детектива-аматора в англomовному художньому дискурсі.

Метою пропонованої роботи доречно обрано дефініювання й опис комунікативних стратегій і тактик в мовленні детектива-персонажа художнього дискурсу.

Для написання повноцінного оригінального дослідження авторка створює сучасну теоретико-методологічну базу, куди залучає праці українських та зарубіжних учених з проблем конверсаційного аналізу як знаряддя опису мовленнєвої взаємодії, що дає чітке розуміння авторського бачення його когнітивно-прагматичної сутності, а також статусно-рольового малюнку.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження не викликає сумніву. Вона полягає в тому, що в ньому вперше об'єктом дослідження обрано художній детективний дискурс з погляду статусно-рольове спілкування. У розвідці вперше запропоновано класифікацію комунікативних стратегій і тактик детектива-персонажа художнього дискурсу; встановлено мовленнєві способи реалізації окреслених комунікативних тактик в англomовному художньому детективному дискурсі. Наукове *новаторство* даної роботи полягає у тому, що в ній уперше визначено просодичні характеристики мовлення поліцейського детектива та детектива-аматора в англomовному детективному кіно дискурсі.

Структура роботи може бути повністю схвалена як така, що логічно підпорядковується поставленій меті, композиція розділів відповідає послідовності конкретних завдань, що вирішуються.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків та бібліографії. Загальний обсяг дисертації становить 227

сторінок, із них 200 – основного тексту. Бібліографія містить 230 позицій, із них 87 позицій – джерела іноземними мовами, 6 джерел довідкової літератури. Список літературних та кінематографічних джерел містить 52 найменування.

У тексті дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

У **першому розділі** «Стратегічний план комунікативної діяльності» дисертантка розглядає теоретико-методологічні основи дослідження. Тут схарактеризовано роль конверсаційного аналізу в інтерпретації діалогу (підрозділ 1.1). У цьому ж розділі з урахуванням новітніх досліджень окреслено підходи до розуміння мовленнєвої ситуації (с. 28), комунікативної інтенції (с. 29), діалогічних структурних єдностей (суміжна або ад'яцентна пара (adjacency pair), мовленнєвий обмін (exchange), мовленнєвий епізод або секвенція (sequence) (с.26 – 27).

На увагу заслуговують міркування дисертантки щодо функції стратегій і тактик як складників діалогів персонажів детективів з опертям на теорію мовленнєвих актів (с. 32 – 33).

Зауважимо, що найбільшим плюсом теоретичного розділу є його концептуальність для розвідки загалом. Основні його положення втілюються в кожному наступному розділі, уведені до аналізу поняття та моделі ефективно використовуються в практичних розділах, «працюючи» на відмінний результат.

Узагальнена наукова ідея дисертантки дала змогу здобути нові наукові результати в практичній частині дисертаційної праці, що охоплює другий і третій розділи.

Вартим на позитивну оцінку є **другий розділ** дисертації «Комунікативні стратегії і тактики в мовленні детектива-персонажа художнього дискурсу», який логічно продовжує перший і присвячений розробці та обґрунтуванню тріади «Дискурс. Художній дискурс. Художній детективний дискурс», що уможливило моделювання персонажів детективного дискурсу: Детектив, Вбивця, Помічник Детектива, Свідок, Жертва (с. 45). На схвалення заслуговує ретельне і виважене, із залученням адекватних методів аналізу створення власної класифікації стратегій та тактик, якими послуговується поліцейський детектив та детектив-аматор під час розслідування злочину (с. 50 – 51).

Інтерес становить і студіювання палітри мовних засобів реалізації тактик зазначених комунікативних стратегій, які спрямовані на встановлення особистості злочинця (підрозділи 2.2.2 – 2.2.4). Такий аналіз продемонстрував схожі тенденції уживання стратегій та тактик детективом-поліціантом та детективом-аматором, що обумовлено їхнім схожим соціально-рольовим статусом, а також підтвердив закони комунікативних процесів і застосовування їх для здійснення ефективного впливу на комунікативних партнерів. Новизна цих положень є беззаперечною.

У заключному **третьому розділі** «Роль просодії в реалізації стратегічного плану мовлення детектива-персонажа художнього дискурсу» увагу сфокусовано на інтерпретації результатів аудиторського та електроакустичного аналізу просодичних засобів реалізації комунікативних тактик поліцейським детективом та детективом-аматором у художньому детективному дискурсі.

Аудиторський аналіз довів, що інтонаційна канва мовлення детектива є варіативною і змінюється залежно від гендеру, прагматичної інтенції, обраної стратегії та тактики (підрозділ 3.1). Здійснений електроакустичний аналіз мовленнєвих реалізацій комунікативних стратегій та тактик у мовленні поліцейського детектива та детектива-аматора свідчить про існування певного набору частотних, темпоральних та динамічних параметрів, що беруть участь у диференціації тієї чи іншої комунікативної стратегії і тактики та створюють просодичний портрет детектива у кінематографічному дискурсі (с. 200).

Висновки, що наведено до кожного розділу, відображають основні результати наукової праці на кожному етапі розвідки. Узагальнююча частина дисертації повністю узгоджена з визначеними у вступі метою та завданнями. Вона віддзеркалює теоретичні доробки та найбільш вагомні практичні результати комплексного інструментально-фонетичного дослідження.

До позитивних моментів роботи належить достатньо високий науковий стиль викладеного матеріалу дослідження, грамотна українська мова, коректно сформульовані висновки до розділів, влучне використання термінів із детальним з'ясуванням їх сутності.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення та результати дослідження пройшли надійну апробацію на наукових засіданнях кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (2019-2023 р.р.) і на десяти міжнародних науково-практичних та наукових конференціях.

Теоретичні і практичні результати дослідження дисертантка виклала у чотирнадцяти публікаціях, дві з яких опубліковані у співавторстві з науковим керівником. Із загальної кількості публікацій – чотири опубліковано у фахових виданнях України. Загальний обсяг публікацій – 6,8 друкованих аркушів.

5. Практичне значення одержаних результатів.

Проведене М. В. Косовець дослідження уможливило отримання результатів, які вважаємо певним внеском в такі галузі лінгвістики, як прагматика, психолінгвістика, комунікативна лінгвістика, когнітивна лінгвістика, дискурсологія, фоностилістика.

Безперечно, розвідка М. В. Косовець має практичну цінність, оскільки надає цікавий матеріал для дослідження лінгвопрагматичних особливостей мовлення детектива в англійськомовному художньому дискурсі, що знайде утілення у викладанні курсів з комунікативної лінгвістики, когнітивної лінгвістики, прагмалінгвістики, теоретичної фонетики, на семінарах, присвячених проблемам конверсаційного аналізу, теорії комунікації та дискурсології, а також у науково-дослідницькій роботі студентів та аспірантів.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Як і будь-яке глибоке, інноваційне дослідження, подана до захисту робота дає підстави для роздумів і дозволяє висловити деякі побажання на майбутнє щодо поліпшення оформлення результатів наукового пошуку.

1. У підрозділі 1.1 наведено глибокий та всебічний аналіз ключових понять комунікативна ситуація (с. 21), комунікативна взаємодія (с. 23), різні типи діалогічних структурних єдностей (с. 23-26), які досліджуються в межах

конверсаційного аналізу. Виникає питання: як ці поняття корелюють одне з одним, чи є вони синонімічними, що стоїть за кожним з них?

2. Цілком погоджуючись з думкою авторки про те, що дискурс – це інтегративний міждисциплінарний феномен та з вибудованою тріадою дискурс – художній дискурс – художній детективний дискурс (с. 38), не зовсім зрозумілим є критерій виокремлення наведених видів дискурсу.

3. Враховуючи засадничі принципи теорії комунікації, дисертантка виробила власну класифікацію стратегій і тактик, якими послуговується сищик. Постає питання: чим відрізняються тактики безпосереднього запитання, та уточнення й тактики попередження, погрози, шантажу (с.50)?

4. Лінгвістична інтерпретація прикладів у деяких випадках (наприклад, с. 59, 63, 70, 78) потребує залучення ширшого контекстуального тла. Це уможливило б краще розуміння аналізованого матеріалу, а висновки теоретичних положень розвідки набули б більшої переконливості.

Висловлені міркування мають здебільшого рекомендаційний характер і не впливають на загальне позитивне враження від роботи, не применшують теоретичної та практичної значущості і не знижують загальної її високої оцінки. Позиції та переконання авторки мають право на відстоювання під час захисту дисертації.

7. Загальна оцінка дисертації.

Зроблені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації, вони не стосуються змісту основних положень дослідження і не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів та сформульованих теоретичних висновків, що мають суттєве значення для подальшого розвитку лінгвістики.

Усе це дає підстави для загального висновку про те, що дисертація «Лінгвопрагматична характеристика персонажа-сищика в англomовному художньому дискурсі» є завершеним, самостійним дослідженням актуальної проблеми сучасного мовознавства, яке відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.22р.), а її авторка **Косовець Маргарита Валеріївна** заслуговує надання ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
та лінгводидактики

Запорізького національного університету

Ганна ПРИХОДЬКО

Підпис Ганни ПРИХОДЬКО засвідчує
вчений секретар Вченої ради ЗНУ
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури

Оксана ПРОЦЕНКО